

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Жовтана Юрія Валерійовича

«Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії (081 – Право)

Актуальність проведеного дослідження. На забезпечення права особи на справедливий суд, у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, впливає положення щодо надання доступу сторонам до матеріалів кримінального провадження, оскільки це є необхідною гарантією належної підготовки особи до відстоювання своєї позиції в судовому розгляді. Крім того, повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та запровадження воєнного стану має суттєвий вплив на всі сфери нашого життя, у тому числі й здійснення кримінального провадження. Але навіть в умовах воєнного стану, як передбачає Конституція України, правоохоронні органи повинні виконувати покладені на них функції щодо забезпечення виконання покладених на них завдань. Зокрема, ст. 7 КПК України, яка стосується загальних засад кримінального провадження, була доповнена ч. 3, в якій передбачено: зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у ч. 1 ст. 7 КПК України, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених у розд. IX-1 КПК України.

Системний аналіз правових позицій Європейського суду з прав людини свідчить про те, що одним із аспектів права особи на захист у кримінальному провадженні є надання їй доступу до матеріалів справи, оскільки це необхідна гарантія належної підготовки особи до відстоювання своєї позиції в судовому розгляді, а отже, впливає і на забезпечення права на справедливий суд у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Водночас, ознайомлення з правозастосовною практикою дає підстави констатувати наявність значної кількості порушень законодавчої вимоги, закріпленої у ст. 290 КПК, у тому числі і стосовно недотримання припису щодо відкриття стороні захисту речових доказів, які є у розпорядженні слідчого, прокурора.

Наукове дослідження цієї проблеми нині має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки процесуальний порядок надання доступу до матеріалів досудового розслідування сприяє підвищенню рівня забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпечує належну реалізацію засад кримінального провадження під час здійснення цієї процесуальної дії.

Наведене ставить дисертаційне дослідження Жовтана Юрія Валерійовича на тему: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», у розряд своєчасних та вкрай актуальних досліджень.

Аналіз представлених Ю.В. Жовтаном матеріалів дисертації за темою: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з її публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором проведений детальний науковий аналіз теми, актуальної у теоретичному та практичному плані, а також сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист. Оцінюючи дисертацію загалом можна констатувати, що дисертація Ю.В. Жовтана підготовлена на високому науковому рівні, її структура логічно побудована, ключові проблеми чітко сформульовані, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення не лише для теорії кримінального процесу, а й вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Аналізуючи дисертаційну роботу здобувача, можна встановити, що об'єкт та предмет дослідження відповідають темі, визначеній автором, і свідчать про адекватність обраних методологічних підходів для вирішення поставлених завдань. Структура та послідовність викладу матеріалу відповідають темі дослідження і дозволяють повноцінно розкрити її зміст. Автор дисертації чітко та системно сформулював завдання дослідження, які логічно впливають з визначеної мети. Також варто відзначити методи дослідження, використані автором, їх обґрунтованість та вправне застосування, що належним чином відображається в структурі роботи.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження Ю.В. Жовтана виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої

постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Не викликають заперечень **ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**. Вони забезпечуються: застосуванням загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової роботи; науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі кримінального процесу, кримінального права тощо; емпіричну базу дослідження становлять офіційні судові статистичні дані, відомості з Єдиного реєстру судових рішень, рішення ЄСПЛ, результати опитування 35 суддів, 36 прокурорів, 52 слідчих Національної поліції, 35 адвокатів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація Жовтана Юрія Валерійовича на тему: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» є однією з перших в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційних наукових праць, в якій отримано нові результати у вигляді комплексу наукових висновків щодо доступу до матеріалів досудового розслідування. Ґрунтуючись на результатах дослідження, автором Ю. В. Жовтаном розроблено систему наукових положень і обґрунтовано наукові результати, які є новими для кримінально-правової науки або які наділені істотними ознаками новизни.

Важливого значення набуває те, що автор звертає увагу на складові елементи доступу до матеріалів досудового розслідування: 1) умови надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) підстави надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) процесуальна процедура (порядок) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) суб'єкти, які беруть участь у здійсненні доступу до матеріалів досудового розслідування; 5) процесуальні документи, що надаються для доступу до матеріалів досудового розслідування, їх форма і зміст. Позитивно сприймається доцільність виокремлення форм доступу до матеріалів досудового розслідування, які класифіковано за окремими підставами.

Заслужують на увагу доводи автора стосовно того, що «матеріалами досудового розслідування» є сукупність інформації, доказів та джерел доказів та процесуальних документів, які перебувають у розпорядженні органу досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та збираються з метою з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення та зберігаються до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про

звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження.

На схвалення заслуговує й факт того, що Ю. В. Жовтан доводить, щодо необхідності законодавчого закріплення права сторони захисту заявляти клопотання про виконання будь-яких процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень на етапі завершення досудового розслідування

Цінною для розвитку кримінально-процесуальної науки є представлене дисертантом авторське бачення та обґрунтування доцільного змісту «доступу до матеріалів досудового розслідування» під яким запропоновано розуміти передбачені кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав, обов'язків та повноважень учасників кримінального провадження, спрямованих на отримання ними інформації про хід та результати досудового розслідування в межах, необхідних для реалізації таких прав, обов'язків та повноважень.

Дисертантом вдало вдосконалено теоретичні положення, що стосуються удосконалення процедури ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення, шляхом обґрунтування необхідності в ч. 4 ст. 221 КПК України передбачити обов'язок для слідчого, дізнавача, прокурора винести рішення у формі постанови за наслідками розгляду клопотання.

Важливого значення для кримінально-процесуальної науки набувають визначені автором положення щодо необхідності відображення у положеннях КПК України право потерпілого знати про закінчення досудового розслідування у випадку звернення з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстави, передбаченої пунктом 4¹ частини першої статті 284 КПК та врахування його думки щодо можливості закриття кримінального провадження.

Можна підтримати запропоновані пропозиції щодо нормативного врегулювання права підозрюваного, його захисника та законного представника мати достатній час та можливість для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, які містять відомості, що становлять державну таємницю.

Цікавими виглядають підходи автора, які стосуються визначення порядку повідомлення прокурором сторони захисту про знищення відомостей, речей та документів, отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які він не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування.

У висновках за результатами дисертаційного дослідження на основі комплексного аналізу теоретико-правових та праксеологічних проблем доступу до матеріалів досудового розслідування розроблено науково обґрунтовані

рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Усі представлені автором положення, висновки та рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Переважна більшість авторських здобутків впроваджена у наукову-дослідницьку діяльність, навчальний процес і правозастосовну сферу, що підтверджується актами впровадження. Отже, саме із наведених та багатьох інших причин дисертаційне дослідження Ю.В. Жовтана, без всякого сумніву, вирізняється новизною й оригінальністю та свідчить про досягнення дисертантом високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура і зміст дисертаційного дослідження Ю.В. Жовтана за темою: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» є логічно побудованими, зумовленими поставленою метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідають логіці наукового пошуку.

Дисертація Ю.В. Жовтана композиційно складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (310 найменувань) та додатків.

У розділі 1 «Теоретико-методологічна характеристика доступу до матеріалів досудового розслідування» автором проаналізовано стан дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності; визначено поняття та форми доступу до матеріалів досудового розслідування; з'ясовано поняття та коло суб'єктів доступу до матеріалів досудового розслідування; охарактеризовано право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правничої допомоги.

У розділі 2 «Доступ до матеріалів досудового розслідування сторони захисту» визначено специфіку доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 221 КПК України; визначено особливості доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 290 КПК України; розкрито інші форми доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування; розкрито суть кримінальних процесуальних наслідків незабезпечення доступу стороні захисту до матеріалів досудового розслідування;

У розділі 3 «Доступ до матеріалів досудового розслідування сторони обвинувачення та інших учасників кримінального провадження» охарактеризовано доступ до матеріалів досудового розслідування сторони обвинувачення; розглянуто процесуальний порядок доступу до матеріалів досудового розслідування потерпілого, цивільного позивача, цивільного

відповідача; виокремлено проблемні питання доступу до матеріалів досудового розслідування представника юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування; з'ясовано специфіку доступу до матеріалів досудового розслідування осіб, які здійснюють допоміжну кримінально-процесуальну функцію.

Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображені у 7-ми публікаціях, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук категорії Б, у 3-х тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертаційної роботи, виконаної Ю.В. Жовтана, відповідає всім вимогам, встановленим для цього виду наукових праць. Зміст анотації та висновків відображає основні положення дослідження. Науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію автора у кримінальному процесуальному праві та добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації. Висновки і пропозиції автора ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дисертанта науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм. Дисертація є самостійним дослідженням монографічного характеру і становить значний науковий та практичний інтерес.

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження Ю.В. Жовтана у цілому та її окремих положень зокрема не виключає можливості та необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити у дискусію з автором:

1. Так, запропоновані зміни та доповнення до КПК України, що, в цілому, направлені на посилення позицій сторони захисту під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Водночас, досить сумнівними з точки зору гарантованості процесуального статусу сторони захисту можуть виявитись такі новели дисертанта, як: доповнити п.9 ст. 290 КПК України, в якій передбачити право прокурора на складання відповідного протоколу із

зазначенням найменування таких матеріалів, які були йому надані. Напевно, на користь зазначених пропозицій доцільно було б навести додаткову аргументацію, адже, на нашу думку, вони не сприятимуть посиленню ефективності реалізації функції захисту в кримінальному провадженні.

2. У дисертаційному дослідженні автором проаналізовано досвід зарубіжних країн романо-германської, англо-саксонської правової системи щодо законодавчої регламентації інституту ознайомлення обвинуваченого з матеріалами кримінальної справи, зокрема Франції, Великій Британії, США, Канади, Австралії, Новій Зеландії. Тобто, був проведений аналіз кримінального процесуального законодавства тих країн, які є надто відмінними за правовою, соціально-культурною, політичною та економічною системою від української держави. З цього приводу виникає закономірне питання чому для аналізу обрано саме названі країни? Крім того, автору доцільно було б конкретизувати які саме положення доцільно було б імплементувати у законодавство України щодо вдосконалення реалізації права сторони захисту на доступ до матеріалів досудового розслідування.

3. У дисертаційному дослідженні наведені авторські положення, висновки, зокрема, пропозиції щодо внесення змін до кримінального процесуального законодавства України, які ґрунтуються, у тому числі, на результатах анкетування. Проте, враховуючи практичну цінність його результатів, вважаємо, що вони набули б ще більшої цінності в разі врахування конкретних областей, у яких практикують респонденти.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Ю.В. Жовтана, яка є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми, має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що є новим вирішенням конкретного наукового завдання та сприяють здійсненню комплексного вивчення теоретико-правових та праксеологічних проблем доступу до матеріалів досудового розслідування розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Ґрунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Жовтана Юрія Валерійовича на тему: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним монографічним дослідженням, яке

виконане на належному рівні та відповідає вимогам, що пред'являються до подібного роду робіт.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для кримінально-процесуальної науки, але й для правозастосовної практики. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, рецензентом у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації.

Викладені у дисертаційному дослідженні Ю.В. Жовтана рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення окремих суперечностей, нечіткостей відповідних правових визначень кримінального процесуального законодавства з проблем доступу до матеріалів досудового розслідування є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені дискусійності.

Висновки та рекомендації, які отримані у процесі дослідження мають важливе практичне і теоретичне значення для науки кримінального процесу. Основні положення дисертаційного дослідження з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації. Їх кількість і якість відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Таким чином, дисертація представлена Ю.В. Жовтаном є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отриманні нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, тому ця робота має істотне значення для розвитку вітчизняної кримінально-процесуальної науки та правозастосування.

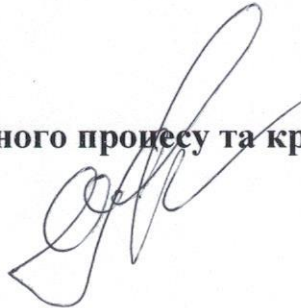
У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Жовтана Юрія Валерійовича на тему: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Жовтан Юрій Валерійович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

Доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
к.ю.н., доцент

Ганна МУДРЕЦЬКА

Підпис засвідчую

Начальник ВКЗ Одеського державного
університету внутрішніх справ
підполковник поліції

Едуард ДАНЄЛЯН

